

Kondycja estetyczna

Publikujemy kolejny artykuł w ramach dyskusji na temat kondycji estetycznej. Prosimy o nadsyłanie przemyśleń, polemik i uwag.

Redakcja

Wolfgang Welsch

Transludzkie wymiary estetyki

W ostatnich latach dokonano się rozszerzenie zakresu estetyki. W jej ramach nie dyskutuje się już wyłącznie problemów sztuki, ale również znaczenie tego, co estetyczne w innych, licznych dziedzinach: od nauki do polityki i ekonomii, od nowych technologii do natury, podobnie w *design* i życiu codziennym, sporcie czy stylu życia. To rozszerzenie zakresu estetyki cieszy mnie, od dawna się za nim opowiadałem (por. *Ästhetisches Denken*, Stuttgart: Reclam 1990, 6. Auflage 2003; *Grenzgänge der Ästhetik*, Stuttgart: Reclam 1996; *Undoing Aesthetics*, London: Sage 1997).

Tym, na co dzisiaj i w przyszłości pragnąłbym położyć szczególny nacisk, jest rozszerzenie zakresu estetyki w sensie wyjścia tej dziedziny poza ludzki horyzont. Wiąże się to z moim całościowym spojrzeniem i krytyką nowoczesnej i aktualnej sytuacji. My, nowocześni, sądzimy, że ludzie mogą postrzegać wszystko jedynie poprzez ludzkie okulary, uważamy, że jesteśmy zakłęci w ludzkim widnokągu, że nie możemy poza nim ani myśleć, ani odczuwać. Ten dogmat nowoczesności, który panuje już od 250 lat, sformułował w 1755 roku, w paradygmataczny sposób, Diderot, który pisał: „człowiek jest tym szczególnym pojęciem, od którego musi się wyjść i do którego wszystko należy odnieść”. Pogląd ten – według którego w naszym ujęciu świata może dojść i dochodzi do głosu jedynie to, co ludzkie – uważam za chybiony i dostrzegam dzisiaj rozliczne powody, przemawiające za koniecznością przekroczenia tego wąskiego ograniczenia.

Estetyce przypada w tym procesie zasadnicza rola. Już tradycyjnie siła estetycznej fascynacji polegała na możliwości wyprowadzenia ludzi poza ich zamknięty świat, pozwalając poczuć lub otworzyć inne, dalsze perspektywy. Za przykład niech posłuży tu sztuka religijna. Także sztuka XX wieku – pod hasłem „inhumanen” – anagażowała się w takie poszerzenie perspektywy. Ponadto sztuka pozaeuropejska kroczyła drogą nie-antropocentrycznego punktu widzenia; zamiast jednostronnej konstrukcji świata powstałej z czysto ludzkiej perspektywy, wyrażała ona głęboką łączność człowieka ze światem (por. *Art Transcending the Human Pale - Towards a Transhuman Stance*, International Yearbook of Aesthetics, Bd. 5, 2001, s. 3-23).

Za kolejne świadectwo niech posłuży estetyka natury. Przy czym współczesny punkt widzenia różni się od utartego, od dawna przyjętego. W tradycyjnym ujęciu zapytywano jedynie, które fenomeny natury mają dla ludzi wartość estetyczną oraz jak wartość ta wpływa na ujęcie przez ludzi samych siebie i świata. Nawet nowsze już próby podejścia

do tematu w ramach estetyki środowiskowej pozostawały jeszcze uwięzione w tej ludzkiej perspektywie. Dzisiaj jednak zaznacza się zmiana tego sposobu zapatrywania. Być może nie można zrozumieć naszej estetycznej oceny natury jeśli będziemy spoglądać na nią tylko z naszego ludzkiego punktu widzenia. Czy nie jest bowiem tak, iż oceniamy naturę jako *istoty naturalne*? Czy w naszej estetycznej fascynacji natura nie łączy się z naturą?

Możliwym sposobem takiego spojrzenia na tę kwestię jest estetyka ewolucyjna. Wprawdzie do tej pory cechował ją zasadniczy redukcjonizm. Ocena estetyczna była w jej ramach wyjaśniana poprzez korzyści użyteczne w walce o przeżycie (*struggle for life*) oraz była demaskowana jako reakcja biologiczna. Zamiast takiego redukcjonizmu proponuję inną perspektywę. Ponieważ wykształciliśmy się w wyniku ewolucji i konfrontacji ze światem (i to ze światem, który sam podlegał ewolucyjnym przemianom), struktury świata są w nas psychologicznie, emocjonalnie i mentalnie głęboko zapisane. W wyniku tego naszą „reakcję” na świat – motoryczną, emocjonalną, estetyczną jak i kognitywną – cechuje daleko idąca odpowiedniość ze światem. Chodzi tutaj o – dokonującą się w nas, jako istotach będących częstkami świata – interakcję świata ze światem. Objawia się w niej nasz związek z rzeczywistością, wychodzący poza wszelkie jedynie ludzkie konstrukcje. W takiej perspektywie, estetyka unika w końcu nowoczesnego błędu „czystego subiektywizmu”.

Kolejne pytanie brzmi: czy przed pojawieniem się człowieka i poza nim istnieją autentycznie estetyczne sposoby reagowania – może u innych zwierząt? Czy można dopatrzeć się u zwierząt, podobnego do ludzkiego, postrzegania estetycznego i estetycznego zmysłu? I dalej: czy istnieją punkty wspólne pomiędzy taką estetyką przedludzką i estetyką ludzką? Czy ta ostatnia jest kontynuacją tej pierwszej? Gdzie leżą modyfikacje, które są wynikiem specyficznej kulturowej ewolucji?

Takie rozszerzenie zakresu estetyki poza wąsko rozumiany, ludzki punkt widzenia wydaje mi się pilnym zadaniem przyszłej pracy estetycznej. Wiąże się to potencjalnie z całościową przemianą antropologii. *Homo humanus* był i jest jeszcze może ciągle naszym ideałem. Ideał ten można spełnić jednak jedynie wtedy, gdy zrozumiemy człowieka jako istotę zasadniczo związaną ze światem – jako *homo mundanus*.

Thum. z j. niem. Katarzyna Guczalska

Fińskie Towarzystwo Estetyczne

Fińskie Towarzystwo Estetyczne stanowi forum współdziałania naukowców, studentów i innych osób zainteresowanych dziedziną estetyki. Zamierzeniem Towarzystwa jest rozwijanie badań w estetyce, poszukiwanie wzajemnych powiązań pomiędzy sztuką a nauką oraz stymulowanie dyskusji wokół wartości estetycznych. Przynależć do Towarzystwa może każdy zainteresowany.

Towarzystwo zostało założone w marcu 1972 roku w Helsinkach, w Finlandii, początkowo jako zamknięte towarzystwo naukowe, przyjmujące członków tylko za zaproszeniem. Członkami założycielami byli: Irma Rantavaara, Aarne Kinnunen, Päivi Huuhtanen, Markku Envall, Yrjö Sepänmaa oraz Johan Wrede. Wszyscy odegrali ogromną rolę w utworzeniu estetyki jako odrębnej dyscypliny akademickiej w Finlandii.

W 1985 roku status Towarzystwa został zmodyfikowany i każdy mógł zostać jego członkiem, jako że pośród studentów i naukowców coraz bardziej wzrastało zainteresowanie dziedziną estetyki. W tym czasie Towarzystwo podjęło aktywne działania mające na celu nawiązanie międzynarodowej współpracy z uczonymi oraz towarzystwami estetycznymi; w 1995 miało zaszczyt zorganizować, wraz z IAA, XIII Kongres Estetyczny w Lahti, w Finlandii, przy współpracy z mającym swą siedzibę w Lahti International Institute of Applied Aesthetics. Towarzystwo odegrało znaczącą rolę w utworzeniu tego Instytutu w 1993 roku i jest reprezentowane w jego zarządzie.

Towarzystwo co roku organizuje dwa seminaria o odmiennych tematyce, jesienne – w listopadzie i grudniu, wiosenne – w kwietniu i maju. Wiosenne seminarium stanowi forum dyskusyjne dla uczonych poruszających tematy wymagające uwzględnienia szerszej perspektywy w badaniach estetycznych, podczas gdy wiosenne seminarium jest raczej poświęcone węższemu zagadnieniom estetycznym.

W poprzednim roku tematami seminaryjnymi były: jesienią „Aesthetics and Justice”, zaś na wiosnę „Artist as a Researcher – Researcher as an Artist”. To drugie seminarium odbywało się we współpracy z Finnish Theatre Academy.

Towarzystwo od 1997 roku nominuje kandydata do nagrody Aesthetic Act of the Year. Nagroda jest przydzielana co roku przez zmieniające się jury, składające się z 3 do 5 osób, obejmujące zarówno członków zarządu Towarzystwa, jak i innych ekspertów.

Towarzystwo nagradza osobę lub środowisko, które poprzez swoje działania, osiągnięcia lub przemyślenia promuje dyskusje dotyczące sztuki, piękna lub wartości estetycznych. Ujawnia swoją decyzję podczas odbywającego się co roku w grudniu zebrania swoich członków.

Fińskie Towarzystwo Estetyczne przyznaje także The Yrjö Hirn Prize, dyplom nadawany za fińskie osiągnięcia badawcze w estetyce, zasługujące na szczególne uznanie.

Jest jednym z wydawców „Synteesi”, fińsko-języcznego czasopisma dotyczącego interdyscyplinarnych badań nad sztuką. Czasopismo to wydaje rocznie jeden numer poświęcony estetyce. Wydanie z ostatniego roku było zatytułowane *Aesthetics and Politics of the City*. Członkowie Towarzystwa mogą zamawiać „Synteesi” po korzystnej cenie.

Towarzystwo opublikowało wiele pozycji książkowych we współpracy z International Institute of Applied Aesthetics w Lahti.

W roku 2004 funkcję prezesa Fińskiego Towarzystwa Estetycznego pełni dr Risto Pitkanen (risto.pitkanen@lehdentekijat.fi), zaś sekretarzem jest Janne Vanhanen (janne.vanhanen@helsinki.fi). Pozostali członkowie zarządu to: Martta Heikkilä, Kaisa Broner-Bauer, Kimmo Sarje, Pauline von Bonsdorff, Taneli Eskola and Markku Valkonen.

Strona internetowa:

<http://www.helsinki.fi/hum/estetiikka/eseura/english.html>

Janne Vanhanen
Tłum. L. B.

Środowisko estetyków w Warszawie

część druga

Informacja niniejsza dotyczy tego nurtu aktywności estetycznej, któremu od końca lat 60' do początku lat 80' patronowała Polska Akademia Nauk i który wiązał się zwłaszcza z działalnością Zespołu Estetyki Instytutu Filozofii i Socjologii PAN. Zespół ten powstał z inicjatywy prof. Stefana Morawskiego, ale ukonstytuował się w 1969 i działał do 1979 pod kierunkiem Sława Krzemienia-Ojaka. Skład Zespołu tworzyli Katarzyna Rosner, Piotr Graff, Witold Kalinowski, nieco później Anita Szczepańska i Wojciech Cesarski. Zadania Zespołu były trojaki: (a) prowadzenie badań własnych, (b) organizowanie pracy ogólnopolskiego Konwersatorium Estetycznego, (c) wydawanie rocznika „Studia Estetyczne”.

(a) Zainteresowania badawcze poszczególnych członków Zespołu były bardzo zróżnicowane: np. S. Krzemien-Ojak badał filozofię i estetykę włoską od G.B. Vica po współczesność, K. Rosner studiowała estetykę semiotyczną, W. Kalinowski estetykę socjologiczną, P. Graff estetykę neopozytywistyczną, A. Szczepańska, doktorantka R. Ingardena, estetykę fenomenologiczną. Natomiast wspólnie Zespół zajął się badaniem polskiej estetyki 20 stulecia, co dało w efekcie serię najpierw konferencji, potem tomów: *Studia z dziejów estetyki polskiej 1890-1918*, pod red. S. Krzemienia-Ojaka i K. Rosner, PWN 1972, *Studia z dziejów estetyki polskiej 1919-1939*, pod red. S. Krzemienia-Ojaka i W. Kalinowskiego, PWN 1975, *Studia o współczesnej estetyce polskiej*, pod red. S. Krzemienia-Ojaka, PWN 1977; serię tę dopełniała anglojęzyczna publikacja *Roman Ingarden and the Contemporary Polish Aesthetics*, pod red. S. Krzemienia-Ojaka i P. Graffa, PWN 1975.

(b) Konwersatorium Estetyczne również zostało powołane do życia przez prof. S. Morawskiego; po mniej więcej dwuletnim okresie zostało ono oddane w gestię Zespołu Estetyki i funkcjonowało pod kierunkiem S. Krzemienia-Ojaka nieprzerwanie od 1969 do 1979. W comiesięcznych spotkaniach w Pałacu Staszica w Warszawie uczestniczyło stale parędziesiąt osób – niemal całe ówczesne kształtujące się dopiero i rozproszone po różnych ośrodkach naukowych środowisko estetyków. Było to w tym czasie jedyne – jeśli nie liczyć okazjonalnych konferencji – dostępne dla tej grupy stałe forum dyskusyjne. Stwarzało też okazję do bezpośredniego spotkania się młodych estetyków ze starszymi i najstarszymi, takimi, jak R. Ingarden, W. Tatarkiewicz, M. Wallis, M. Rzepińska, I. Wojnar, M. Gołaszewska, T. Pawłowski, M. Janion, A. Helman, B. Dziemidok, A. Kuczyńska, T. Kostyrko, S. Pazura i wielu innych. Bywali też goście zagraniczni.

(c) W 1960 W. Tatarkiewicz powołał do życia rocznik pt. „Estetyka”; do 1963 pod jego redakcją (sekretarzem redakcji był S. Morawski) ukazały się 4 tomy tego pisma. Pismo prezentowało estetykę chodzącą „wieloma torami”, polską i światową; miało obszerny dział recenzji, informowało o życiu estetycznym toczącym się w kraju i poza krajem. Od 1964 pismo to pod zmienionym tytułem, jako „Studia Estetyczne”, przez kilka lat redagował S. Morawski. Ukształtowany przez W. Tatarkiewicza profil pisma został utrzymany – może tylko nowy redaktor, nie rezygnując z partnerów zachodnich, otworzył szerzej łamy estetykom ze Wschodu. W 1969 pismo zaczęło funkcjonować pod patronatem Zespołu Estetyki IFIS PAN, a funkcję redaktora

naczelnego przejął S. Krzemień-Ojak. Do komitetu redakcyjnego weszli wówczas: B. Dziemidok, M. Gołaszewska, A. Helman, T. Kostyrko, A. Kuczyńska, W. Ławniczak, W. Nowakowska, M. Porębski, M. Rzepińska, I. Wojnar oraz W. Tatarkiewicz, który do końca swoich dni aktywnie i z dużym dla pisma pożytkiem z redakcją współdziałał. Komitet nadal utrzymał profil pisma – może tylko więcej miejsca, około 1/3 objętości każdego numeru poświęcając na debiuty – teksty autorów młodych i najmłodszych. Szczególny charakter miał 10 tom rocznika z 1974 – w całości poświęcony debiutanckiej twórczości naukowej (publikowane w nim teksty były wcześniej intensywnie dyskutowane na 4-dniowej konferencji młodych estetyków w Chylicach pod Warszawą).

Wszystkie te formy działań po 1979 osłabły i stopniowo zamarły. S. Krzemień-Ojak zmienił miejsce pracy i kierunek zainteresowań badawczych. Redakcję pisma przekazał

w ręce Bohdana Dziemidoka i Anny Zeidler-Janiszewskiej (ostatni rocznik XXII przygotowany pod redakcją S. Krzemienia-Ojaka ukazał się w 1985), ale periodyk nie wytrzymał zawirowań lat 80'. Kierownictwo Zespołu przejęła Katarzyna Rosner, lecz niebawem zmieniła jego profil, przekształcając go w zespół uprawiający filozofię kultury; wówczas również Konwersatorium Estetyczne zawiesiło działalność. Tym samym Polska Akademia Nauk przestała być ośrodkiem życia estetycznego.

Życie to zdecentralizowało się, rozwinęły się inne ośrodki, powstały nowe pisma. Jednakże wielu działających w nich obecnie ludzi zachowało zapewne w pamięci owo skrzyżowanie estetycznych dróg, jakim w latach 70' był instytucjonalny ośrodek akademicki i jego agendy: zespół, konwersatorium, pismo.

Sław Krzemień-Ojak

INFORMACJE

KONFERENCJE

1. Konferencja *Teatr wobec anarchii*, Wydział Filologiczny UŁ, al. Kościuszki 65, Łódź, dn. 26.04.2004. Organizator: Katedra Dramatu i Teatru UŁ.
2. Konferencja *Powroty do Witkacego*, Muzeum Pomorza Środkowego, Gdańsk, dn. 7-8.05.2004. Organizator: Muzeum Pomorza Środkowego w Słupsku. www.mars.slupsk.pl/mps
3. Konferencja *A Philosophical Aesthetics and Aesthetic Theory: Past, Present, Future*, Uppsala, dn.13-16.05.2004. Organizator: Nordyckie Towarzystwo Estetyczne. E-mail: Lars-Olof.Ahlberg@estetik.uu.se
4. XXXI Ogólnopolska Konferencja Estetyczna *Estetyka wirtualności*, Kraków-Przegorzal, dn. 31.05.-2.06.2004. Organizator: Zakład Estetyki IF UJ. E-mail: michal@ostrowicki.serwery.pl
5. XVI Międzynarodowy Kongres Estetyczny *Changes in Aesthetics*, Rio de Janeiro, dn. 18 – 23.07.2004, Universidade Federal de Rio de Janeiro. E-mail: nilzadeo@hotmail.com
6. Konferencja *Środowisko sztuki: obraz, słowo, teoria*, Katowice, dn. 25-26.10.2004. Organizator: ASP w Katowicach. E-mail: popmar@homer.fil.us.edu.pl

1. W dn. 24-25.10.2003 odbyła się ogólnopolska konferencja naukowa *Aksjotyczne przestrzenie kultury* zorganizowana przez Instytut Kulturoznawstwa UW. Zaprezentowano następujące referaty: prof. dr hab. Grzegorz Dziamski (UAM) „Kultura jako przestrzeń śmietniska”, mgr Blanka Brzozowska (UŁ) „Wartościowanie sztuki: od estetyki do krytyki sztuki”, dr hab. Beata Frydryczak (UZ) „Kultura i jej nastroje – w poszukiwaniu nowego paradygmatu badań nad kulturą”, dr Robert Dobrowolski (UWr) „Postmodernistyczne przedstawienie niemożliwego”, prof. dr hab. Ryszard W. Kluszczyński (UŁ) „Cyberprzestrzeń i transformacje kultury”, mgr Elżbieta Kościelak „Transkulturowość jako wartość sztuki współczesnej”, mgr Dorota Frąckiewicz (UWr) „Wartości a doświadczenie estetyczne w koncepcji filozoficznej Johna Dewey'a”.
2. Dn. 3.11.2003 w Poznaniu w ramach XIV Biennale Sztuki dla Dziecka zorganizowano sympozjum *Sztuka jako działanie*. Pomysłodawcą i organizatorem sympozjum był prof. dr hab. Grzegorz Dziamski (UAM). Zaprezentowano następujące referaty: prof. dr hab. Antoni Porczak (ASP, Kraków) „Interaktywność nowych mediów”, dr Monika Bakke (UAM) „O pożytkach transestetyki”, Aneta Szyłak „Sztuka w przestrzeni publicznej”, prof. dr hab. Grzegorz Klaman (ASP, Gdańsk) „Działanie w przestrzeniach publicznych”.
3. Dn. 22.11.2003 w Poznaniu Naukowe Towarzystwo Fotografii zorganizowało sympozjum *Przemiany etosu fotografii w jej mit*. Pomysłodawcą i organizatorem sympozjum był prof. dr hab. Stefan Wojnecki (ASP, Poznań). Zaprezentowano następujące referaty: prof. dr hab. Grzegorz Dziamski (UAM) „Etos fotografii a wirtualizacja rzeczywistości”, Ewa Hornowska „Estetyzacja a etos fotografii”, prof. dr hab. Lech Lechowicz (ASP, Poznań) „Kilka uwag historycznych. Przemiana etosu fotografii czy mit tej przemiany”, dr Marianna Michałowska (ASP, Poznań) „Fotografia: wobec bólu innych”, dr Adam Sobota (ASP, Poznań) „Fotografia: przemiana etosu czy etos przemiany”.
4. W dn. 24-27.11.2003 w Kudowie-Zdroju odbyła się ogólnopolska konferencja naukowa *Narracje – (Auto)Biografia – Etyka*, której organizatorem była Dolnośląska Szkoła Wyższa Edukacji TWP. Zaprezentowano następujące referaty z dziedziny estetyki: mgr Jacek Gądecki (UMK) „Muzealne narracje”, dr Renata Tańczuk (UWr) „Kolekcja jako przedmiot biograficzny”.
5. W dn. 22-27.03.2004 w Collegium Novum UJ w Krakowie odbyła się międzynarodowa konferencja poświęcona twórczości Witolda Gombrowicza *Witold Gombrowicza – nasz współczesny*. Obradom przewodniczył prof. dr hab. Jerzy Jarzębski (UJ). Organizatorem konferencji był Instytut Polonistyki UJ.

PUBLIKACJE

Wydane:

1. *Alegoria*, red. J. Abramowska, V tom Tematów Teoretyczno-Literackich, Słowo/Obraz Terytoria, Gdańsk 2003.
2. Czermińska M., *Pisarze i architektura*, seria: Eseje o sztuce, Słowo/Obraz Terytoria, Gdańsk 2003.
3. Dionizjusz z Furny, *Hermeneia, czyli objaśnienie sztuki malarzkiej*, Wydawnictwo UJ, Kraków 2004.
4. Gwóźdź A., *Obrazy i rzeczy/Film między mediami*, wyd. II poszerzone, Universitas, Kraków 2003.
5. Hopfinger M., *Doświadczenie wizualne. O mediach w kulturze współczesnej*, Wydawnictwo Sic!, Warszawa 2003.
6. Kępińska A., *Sztuka w kulturze płynności*, Wydawnictwo Galeria Miejska „Arsenał”, Poznań 2003.
7. Malewicz K., *Wiersze i teksty*, wyb. i oprac. A. Pomorski, tłum. A. Pomorski i A. L. Piotrowska, Wydawnictwo Open, Warszawa 2004.
8. Margolis J., *Czym, w gruncie rzeczy, jest dzieło sztuki*, red. nauk. K. Wilkoszewska, tłum. W. Chojna, K. Gucałski, M. Jakubczak, K. Wilkoszewska, Universitas, Kraków 2003.
9. *Media - eros - przemoc. Sport w czasach podkultury*, red. A. Gwóźdź, Universitas, Kraków 2003.
10. *Piękno w sieci. Estetyka a nowe media*, red. K. Wilkoszewska, Universitas, Kraków, (wznowienie 2004).
11. Poprzęcka M., *Sztuka patrzenia*, Wydawnictwo Stentor, Warszawa 2004.
12. Rossa A., *Impresjonistyczny świat wyobraźni. Poetycka i malarska kreacja pejzażu. Studium wybranych motywów*, Universitas, Kraków 2003.
13. Smorąg-Różycka M., *Bizantyjsko-ruskie miniatury kodeksu Gertrudy*, Wydawnictwo UJ, Kraków 2003.
14. Strzemińska N., *Katarzyna Kobro*, wyd. II poszerzone, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2004.
15. *Tworzą w twarz z obrazem*. Praca zbiorowa dedykowana prof. W. Łuszczakowi, red. M. Poprzęcka, Stowarzyszenie Historyków Sztuki, Warszawa 2003.
16. Zajdel J., *Film w uniwersum światów możliwych*, Szumacher, Kielce 2003.

Wkrótce:

1. *Estetyka Aborygenów*. Antologia, red. M. Bakke, seria: Estetyki Świata, Universitas, Kraków.
2. Sztabiński G., *Dlaczego geometria? Problemy współczesnej sztuki geometrycznej*, Wydawnictwo UŁ, Łódź.
3. *Sztuka technologii – technologia sztuki. Sztuka społeczeństwa informacyjnego*, red. Ł. Zaorski-Sikora, M. Ożóg, Wydawnictwo WSHE, Łódź.
4. Tatarkiewicz W., *Wybór pism estetycznych*, red. i wpraw. A. Kuczyńska, Universitas, Kraków.
5. *Władysław Strzemiński – uniwersalne oddziaływanie idei*, red. G. Sztabiński, Wydawnictwo ASP im. W. Strzemińskiego, Łódź.

DOKTORATY, HABILITACJE I PROFESURY

1. 27.09.2002 – publiczna obrona pracy doktorskiej mgr Roberta Dobrowolskiego (Zakład Estetyki IF UW) pt. *Dzieło sztuki jako symbol i signum transcendencji*. Promotor prof. dr hab. Ryszard Różanowski.
2. 13.11.2002 – publiczna obrona pracy doktorskiej mgr Roberta Losiaka (Zakład Muzykologii IK UW) pt. *Odbiór muzyki jako doświadczenie egzystencjalne – w świetle fenomenologii percepcji Maurice’a Merleau-Ponty’ego*. Promotor prof. dr hab. Stanisław Pietraszko.
3. 26.09.2003 – publiczna obrona pracy doktorskiej mgr Piotra Martina (Zakład Estetyki IF UW) pt. *Nieoczywistość sztuki*. Promotor prof. dr hab. Ryszard Różanowski.
4. 14.11.2003 – publiczna obrona pracy doktorskiej mgr Magdaleny Pisarek-Willems (UW) pt. *Wittgensteinowska teoria gier językowych w ujęciu Wolfganga Welscha*. Promotor prof. dr hab. Iwona Lorenc.
5. 24.11.2003 – uzyskanie stopnia doktora habilitowanego przez dr Piotra Mroza (Zakład Filozofii Kultury UJ), temat pracy: *Sztuka jako projekt. Filozofia i estetyka Maurice’a Merleau-Ponty’ego*.
6. 8.01.2004 – kolokwium habilitacyjne dr Andrzeja Nowaka (Zakład Filozofii Kultury UJ), temat pracy: *Świat człowieka. Znak. Wartość. Sztuka*. Recenzenci: prof. H. Buczyńska-Garewicz, prof. M. Gołaszewska, prof. W. Marciszewski.

W przygotowaniu:

1. Mgr Agnieszka Gralińska-Toborek (Katedra Estetyki IF UŁ) przygotowuje rozprawę doktorską pt. *Świadomość ikonograficzna a nowoczesna praktyka artystyczna i refleksja nad sztuką*. Promotor prof. dr hab. Grzegorz Sztabiński.
2. Mgr Wioletta Kazimierska-Jerzyk (Katedra Estetyki IF UŁ) przygotowuje rozprawę doktorską pt. *„Strategia rewaloryzacji” we współczesnej refleksji nad sztuką*. Promotor prof. dr hab. Grzegorz Sztabiński.
3. Mgr Jacek Rogucki (ASP, Wrocław) przygotowuje rozprawę doktorską pt. *Konstytutywność piękna w dziele sztuki (Argumenty współczesnego kolloklazmu)*. Promotor prof. dr hab. Ryszard Różanowski.

STAŻE, STYPENDIA, WYJAZDY ZAGRANICZNE

1. Dr M. Bakke (UAM) od 1.02.2004 przebywa na stypendium w Jan van Eyck Academie w Maastricht.

W semestrze zimowym 2003/2004 miałam okazję przebywać w charakterze research assistant w Minda de Gunzburg Center for European Studies, Harvard University, Cambridge, Massachusetts, USA. Oferowane tam warunki badawcze są rzeczywiście doskonałe, z czego starałam się skorzystać w jak największym stopniu. Sam Department of Philosophy (obok Department of History of Art and Architecture, Anthropology czy Visual and Environment Studies) należy do Faculty of Arts and Sciences proponuje niestety wyraźnie analityczną opcję filozofowania (oprócz estetycznego seminarium prof. Richarda Morana, wszystkie pozostałe związane były z filozofią umysłu, filozofią języka, metodologią, logiką, ewentualnie filozofią polityki). W rzeczywistości, największe korzyści badawcze dają możliwości skorzystania z dodatkowych atrakcji. Harvardzkie Carpenter Center for Visual Arts codziennie organizuje wykłady, prelekcje artystów i teoretyków sztuki, projekcje filmów, pokazy sztuki multimedialnej. Każde z muzeów skupionych wokół uniwersytetu (Busch-Reisinger Museum (głównie niemiecka i austriacka sztuka XX wie-

ku), najstarsze Fogs Art Museum (wspaniałe zbiory sztuki od średniowiecza do współczesności) oraz Sackler Museum (zbiory starożytnej sztuki wschodniej)) oferuje laboratoria, centra badawcze, a także gościnne wykłady historyków sztuki i estetyków. Do tego dochodzą jeszcze olbrzymie zbiory bibliotek (Widener Library, Robbins Library of Philosophy, Fine Arts Library, Loeb Designe Library i inne), z których korzystanie jest czystą przyjemnością ze względu na ich wartość, jak i komfort pracy (o ile posiada się odpowiednie pozwolenie; trzeba dodać, że biblioteki Harvardu, jako nieliczne na świecie, są całkowicie prywatne i w związku z tym dostęp do nich nie jest otwarty). Można skorzystać także z licznych otwartych wykładów i seminariów odbywających się w MIT (Department of History, Theory and Criticism of Art and Architecture) lub Boston University (The BU Art History Department). Pracy sprzyja także atmosfera obu miast; campus Harvardu położony jest malowniczo, a Boston oferuje dziesiątki wydarzeń kulturalnych. Jedynym problemem staje się wybór spośród tych wszystkich ofert.

Mariola Sułkowska - UŚI

WYKŁADY, DYSKUSJE I PROMOCJE

1. Dn. 25.09.2003 w Warszawie w ramach Festiwalu Nauki odbył się panel dyskusyjny „Człowiek i jego czas. Filozofia sztuki współczesnej”, w którym wziął udział Zakład Estetyki UW. Prowadzący: prof. dr hab. A. Kuczyńska (UW), dr hab. Z. Taranienko (UW), prof. dr hab. A. Myjak (ASP, Warszawa), J. Kalina, K. Karasek. Dyskusja dotyczyła problemu aktualności wyrażania przez sztukę współczesną najważniejszych pytań egzystencjalnych, związanych z ludzkim bytowaniem w świecie. Spotkaniu towarzyszyła prezentacja fotogramów rzeźb A. Myjaka oraz „ilustracji” J. Kaliny.
2. Dn. 17.10.2003 w Centrum Sztuki i Techniki Japońskiej Manggha w Krakowie w ramach cyklu „Co to jest architektura? Paryż-Berlin-Benjamin” (we współpracy z Institut Français) prof. Heinz Paetzold (Jan van Eyck Academie, Maastricht) wygłosił wykład „Experiencing the Urban Architecture. The Politics of Strolling in the Vein of Walter Benjamin”. Kuratorzy programu: Marta A. Urbańska, Adam Budak.
3. Dn. 30.10.2003 dr Michał Ostrowicki (UJ) wygłosił wykład inauguracyjny rozpoczęcie roku akademickiego Wydziału Rzeźby ASP w Krakowie „Od krzemienia do procesora. Sztuka w epoce techniki i technologii”.
4. Dn. 19.11.2003 w Dolnośląskiej Szkole Wyższej Edukacji TWP we Wrocławiu podczas seminarium prof. dr hab. Piotra Dehnela „Filozoficzne i Socjologiczne Aspekty Sporów o Teraźniejszość”, prof. dr hab. Zbigniew Makarewicz (ASP, Wrocław) wystąpił z wykładem „Dlaczego sztuka jest wolnością?”.
5. Dn. 24.11.2003 w Galerii Miejskiej Arsenał w Warszawie odbyła się promocja książki Alicji Kępińskiej (UW), *Sztuka w kulturze płynności*, Wydawnictwo Galeria Miejska „Arsenał”, Poznań 2003. Na temat książki wypowiedzieli się artyści: prof. Jarosław Kozłowski oraz prof. Marcin Berdyszak.
6. Dn. 27.11.2003 w Sali Widowiskowej Akademickiego Centrum Kultury Chatka Żaka w Lublinie odbyła się promocja publikacji *Estetyka czterech żywiołów: ziemia, woda, ogień, powietrze*, pod red. Krystyny Wilkoszewskiej, Universitas, Kraków 2002. Staraniem organizatorki prof. dr hab. Teresy Pękali z Zakładu Etyki i Estetyki Instytutu Filozofii UMCS wydarzenie to miało niekonwencjonalny charakter. W dyskusji wokół publikacji wzięli udział prof. dr hab. Anna Zeidler – Janiszewska, prof. dr hab. Tadeusz Szkołut oraz redaktorka tomu prof. dr hab. Krystyna Wilkoszewska. Oprawę artystyczną promocji stanowiły wizualizacje żywiołów na dużym ekranie autorstwa Rafała Kozy-Kozińskiego oraz spektakl 4 żywioły, wyreżyserowany przez Patrycję K. Bielak i Rafała Kozę-Kozińskiego i przygotowany przez studentów na bazie miniatury wizualnej „Trans – Visual”.
7. Dn. 12.12.2003 w Zakładzie Estetyki IF UW odbyła się dyskusja zorganizowana przez redakcję „Sztuki i Filozofii” poświęcona książce autorstwa Gernota Böhmego *Filozofia i estetyka przyrody w dobie kryzysu środowiska naturalnego*, tłum. J. Merecki, Oficyna Naukowa, Warszawa 2002.
8. W ramach Interdyscyplinarnego Seminarium Studium Generale (UWr) odbyły się wykłady: prof. dr hab. Leszek Koczanowicz (DSWE TWP, Wrocław) „Piękno i poznanie“ (16.12.2003), prof. dr hab. Jan Wrabec (UWr) „Sztuka i czas“ (13.01.2004).
9. Dn. 3.03.2004 w ASP w Krakowie prof. Krystyna Wilkoszewska (UJ) wygłosiła wykład „Sztuka i estetyka – transformacja pojęć”.
10. Dn. 30.03.2004 w Centrum Sztuki i Techniki Japońskiej Manggha w Krakowie prof. Tokimasa Sekiguchi (Uniwersytet w Tokio) wygłosił wykład w j. pol. zatytułowany „Haiku jako światopogląd”.

INFORMACJE ZARZĄDU

- Informujemy o zmianie numeru naszego konta bankowego,
aktualny numer: PKO BP S.A. I Oddział w Krakowie 92 1020 2892 0000 5702 0116 7816,
- Strona internetowa: www.iphils.uj.edu.pl/pte oraz adres e-mailowy: pte@iphils.uj.edu.pl
- Dziękujemy za zdyscyplinowane wpłacanie składek członkowskich i prosimy o umieszczanie na blankiecie przelewu swojego imienia i nazwiska. Przypominamy, że składka wynosi 30.00 zł, dla doktorantów 15.00 zł.

WAŻNIEJSZE WYDARZENIA ARTYSTYCZNE

1. „Rybki, kwiatki i kobieta leżąca na łóżku, czyli cybernetyka stosowana”, Krzysztof Mazur, *InterAkt...*, Centrum Sztuki w Krakowie „Solvay”, 29.10.2003.

Krakowski młody twórca, absolwent ASP, Krzysztof Mazur, wychowanek prof. A. Porczaka kierującego Pracownią Działań Medialnych oraz absolwent UJ, gdzie studia filozoficzne ze specjalizacją estetyki ukończył pod kierunkiem prof. dr hab. Krystyny Wilkoszewskiej, pokazuje dzieła sztuki, które wydają się być *fragmentami rzeczywistości* człowieka przyszłości. Sztuka genetycznie związana z elektroniczną egzystencją odsłania bogactwo zmian, ujawnia nowe zachowania człowieka i jego formy funkcjonowania. Cyfrowa rzeczywistość jakby wszczepia się niezauważalnie w świadomość, w postaci w pewnym już stopniu nieodczynnych „protez”. Artystyczna wizja Mazura pokazuje rzeczywistość przejścia do świata prawie obezwładniającej elektroniki, która nie dotyczy już tylko kabli, procesorów, nośników elektromagnetycznych, ale także, można powiedzieć, krwioobieg i świadomości.

Dzieła Mazura powodują refleksję dzięki której odbiorca odróżnia status istnienia wirtualnej rzeczywistości od kontekstu użycia i funkcji zwykłych, codziennych urządzeń, kierując odbiorcę do pytań egzystencjalnych lub metafizycznych. Takiemu ujęciu odpowiadają zwłaszcza dwa z prezentowanych dzieł, tj. *Łóżko* i *Falowanie III (Akwarium)*. Obydwa odkrywają magię cybernetycznej symulacji. Interaktywne akwarium, czyli basen z wodą będącą interfejsem, na którym (w którym) poruszają się cybernetyczne ryby, generowane komputerowo i rzutowane projektorem multimedialnym, jest wizją świata, w którym symulowane jest zachowanie prawdziwych ryb. Odbiorca chodząc w basenie oddziałuje na cyber ryby, które (prawie) nie różnią się w zachowaniu od prawdziwych, zaprogramowane przez Mazura ryby zachowują się jak żywe, podpływają i uciekają, prawie chciałoby się je nakarmić.

Drugie dzieło, *Łóżko* jest wizją świata wirtualnego, który przenika granice psychiczności lub osobowości emocjonalno-uczuciowej człowieka. Dzieło jest instalacją, którą tworzy projekcja postaci kobiety. Poprzez ruch ręki odbiorcy nad łóżkiem (prawie dotyk), leżąca na łóżku kobieta zmienia się, prezentując albo swoje fizyczne kształty, albo intymny stan rozwijającego się w niej płodu. Dzieło emanuje dziwną bliskością relacji przynależnych (na razie) tylko ludziom, można powiedzieć, że jest w pewnym sensie interaktywnym studium kobiecości, wirtualnym aktem. Można dostrzec swoiste zbliżenie się maszyny do podmiotu, tak jakby cyfrowa kobieta chciała powiedzieć: „nie jestem tylko programem, zaczynam być osobą”.

Ostatnie dzieło, *Nomadowie* jest sięgnięciem Artysty jeszcze dalej w przyszłość – symulacja życia wytrąca człowieka z jego egzystencji w kierunku świata symulowanego, gdzie życie upodmiotowionych maszyn wypełnia marzenie o egzystencji doskonałej. *Nomadowie*, to instalacja wewnątrzinteraktywna, gdzie człowiek nie jest potrzebny, gdyż dzieło nie odwołuje się do potrzeby elementu biologicznego istnienia. Reagujące na światło urządzenia elektroniczne odnajdują życiodajne źródło światła (energii) – ogniwo elektroniczne zastąpiło układ biologiczny. Elektroniczna proteza spełnia swoją funkcję nawet lepiej niż biologiczny prawzór, ponieważ praktycznie nie zużywa się w żadnym stopniu, „życie” stało się nieśmiertelne.

Na razie odbyła się tylko wystawa.

Michał Ostrowicki

2. Kurt Schwitters, Muzeum Sztuki w Łodzi, Gmach Główny, ul. Więckowskiego 36, 14.01.-29.02.2004. Kurator: Anna Saciuk-Gąsowska, współpraca: Paulina Kurc.

Niewątpliwie główną atrakcją wystawy jest rekonstrukcja (autorstwa Petera Bisseggera) dzieła życia dadaisty z Hanoveru – *Merzbau I*. Ale warto zaznaczyć, że jest to pierwsza duża wystawa Schwittersa w Polsce, prezentująca także kolaże i rzeźby artysty.

Merzbau był to rodzaj architektury wnętrza, nigdy nie ukończonej, nieustannie się zmieniającej. Ściany i sufit wypełnione były przestrzennymi kształtami, w których powstawały nisze, zakątki i groty (np.: *grota* Hansa Arpa, Theo van Doesburga, i in.) zapelniane zbieranymi lub podarowanymi przedmiotami, następnie zamurowywane i zastępowane przez kolejne nisze w nowych miejscach. W latach 30' *Merzbau I* rozrosło się do ośmiu pomieszczeń na trzech kondygnacjach. Było spełnieniem idei Schwittersa o sztuce totalnej, łączącej wszystkie formy artystyczne: architekturę, malarstwo i rzeźbę. Na emigracji w Norwegii i Anglii artysta budował kolejne jej wersje *Merzbau II* i *Merz Barn*.

Ekspozycji dzieł Schwittersa towarzyszy wystawa prac amerykańskiej artystki Jack Ox, która po wieloletnich poszukiwaniach odnalazła oryginalne nagranie *Ursonate* skomponowanej przez Schwittersa w latach 1922-1932. Ox pracuje nad stworzeniem systemu transkrypcji dzieła muzycznego na formę wizualną, zwraca szczególną uwagę na takie przetworzenie warstwy muzycznej i tekstowej, by jej ekwiwalenty plastyczne oddawały najdrobniejsze niuanse dźwięku. Ox stworzyła formę malarską dla wielu dzieł, m.in. chorałów gregoriańskich, jej transkrypcja *Ursonate* uchodzi za jedną z ciekawszych.

Odtwarzana z CD *Ursonate* towarzyszy zwiedzaniu całej wystawy.

Wioletta Kazimierska-Jerzyk

3. Jerzy Hejnowicz *Szepty i krzyki*, galeria AT-ASP w Poznaniu, 19-23.01.2004.

Szepty i krzyki, czwarta prezentacja Jerzego Hejnowicza w poznańskiej galerii AT-ASP, prowokuje wielostopniową sytuację dialogu. Obraz morskiego pejzażu eksponowany naprzeciwko pokrytych farbą odbiorników telewizyjnych stwarza napięcie pomiędzy pewnego rodzaju obrazowością i przedmiotowością. To dialog tradycji z (po)nowoczesnością, z dawnym i dzisiejszym wyobrażeniem dzieła sztuki. To także dialog pomiędzy rzeczywistymi(?) dźwiękami telewizorów i wyobrażonymi dźwiękami morskiego pejzażu. Szum morskich fal rodzący się w wyobraźni skonfrontowany zostaje z hipnotycznym szumem informacyjnym generowanym przez telewizory. W tę przestrzeń p o m i ę d z y włączony zostaje odbiorca przyciągany i odpychany raz przez jedną, raz przez drugą stronę instalacji. Satysfakcja uczestnictwa w tej propozycji rodzi się

z możliwości wyboru perspektywy i konceptualnego eksperymentowania w obrębie dychotomii wewnątrz-zewnątrz. Widz/słuchacz może opowiedzieć się za jedną ze stron bądź wybrać rolę pośrednika, przekąźnika czy medium.

Tomasz Misiak

4. Stanisław Ignacy Witkiewicz *Marginalia filozoficzne*, Centrum Sztuki Współczesnej Zamek Ujazdowski w Warszawie, 19.01.-22.02.2004. Kurator: Paweł Polit.

Marginalia filozoficzne to wystawa niecodzienna, prezentująca nieznaną do tej pory terytorium aktywności Stanisława Ignacego Witkiewicza. Zwiedzający oglądają powiększone, kolorowe odbitki stron z, czytanych przez Witkacego w latach 30', rozpraw filozoficznych, które usiane są mnóstwem krytycznych, nie zawsze bezstronnych uwag, a także niezliczoną ilością mniej lub bardziej figuratywnych rysunków. Prezentowane książki, m. in.: Tarskiego, Russella, Ingardena i innych pochodzą ze zbiorów Biblioteki Wydziału Filozofii i Socjologii Uniwersytetu Warszawskiego i nie były do tej pory udostępniane szerszej publiczności.

Witkiewiczowskie *marginalia*, jakkolwiek są prywatnym świadectwem lektur i namysłów, stanowią zarazem pogwałcenie zasad, postulowanej przez artystę, Czystej Formy. Treść wystawionych prac okazuje się być partnerem dla pojawiającej się formy; figuracja oraz idee współegzystują i uzupełniają się. A może wystawienie prywatnych notatek, potraktowanie ich jako obiekty artystyczne stanowi wyraz, przewidywanej przez twórcę, nieuchronnej śmierci i „degrengolady” sztuki, w której brak już miejsca na czystość i „oderwanosc”?

Wystawie towarzyszyły prace innych artystów w różnorodny sposób komentujące lub podejmujące dialog z twórczością Witkacego. Swe prace pokazali: Paweł Althamer, Włodzimierz Borowski, Andrzej Czarnacki, Maurycy Gomulicki, Maciej Grzybowski, Jarosław Kozakiewicz i Robert Szczerbowski.

22 lutego odbyła się towarzysząca wystawie sesja, na której swe referaty wygłosili m. in.: doc. dr hab. B. Michalski (Collegium Civitas, Warszawa) „Myśle... i czuję swoje ciało, więc jestem”, prof. dr hab. L. Sokół (PAN) „Czy monady mogą się obłapiać?”. Tego samego dnia miała miejsce dyskusja zatytułowana: *Między teorią sztuki a filozofią*, prowadzona przez prof. dr hab. J. Deglera (UWr), podczas której zaprezentowano dwa tomy pism S. I. Witkiewicza (PIW): *O Czystej Formie i inne pisma o sztuce* oraz *Zagadnienia psychofizyczne*. Sesję zakończył recital fortepianowy Macieja Grzybowskiego, podczas którego została wykonana fantazja fortepianowa na temat szkiców muzycznych Witkacego: *pezzo-vit-cazzo*. Prace Witkacego prezentowane są w wydany z okazji wystawy katalogu.

Piotr Schollenberger

5. Wojtek Siudmak *Fantastyczne światy*, BWA, Katowice, 12.03.2004.

Wernisaż w katowickim BWA 12.03.2004 otworzył wystawę prac Wojtka Siudmaka. Artysty, dla którego Paryż przełomu lat 60' i 70' stał się idealnym wprost miejscem realizacji hiperrealistycznych wizji, wypełniających pusty obszar po sztuce abstrakcyjnej. Zgromadzone na wystawie dzieła dają faktyczny wgląd w horyzont artystycznych zainteresowań malarza. Zasadniczą i najobszerniejszą część ekspozycji zajęły dzieła malarskie wykonane techniką tradycyjną olejną bądź akrylową na płótnie: uduchowiona *Polonia*, niepokojący *Wewnętrzny dialog*, komiksowa *Energia bawiąca się elektronem*, elektryzujący siłą *Postaniec*, fantastyczny *Sen Pegaza*, niesamowite *Skamieniałe echo*, czy przywołująca mistrzów holenderskich *A capella* oraz wiele innych. Trop interpretacyjny pozwala zaklasyfikować artystę jako uprawiającego hiperrealizm fantastyczny, co rzeczywiście daje się odczuć podczas tej retrospektywy, że oto mamy do czynienia z kimś, kto jest pod wpływem wizji Dali'ego, Magritte'a, ale także Boscha, Blake'a, czy sztuki renesansowej i barokowej. Sztuka Siudmaka nasycona jest kolorem, bogata w alegorie, metafory, symbole zaczerpnięte z rozmaitych kontekstów kulturowych, stawiająca w centrum swych zainteresowań człowieka w humanistycznym wymiarze (postacie na jego płótnach choć nagie, pozbawione są erotyzmu) ciekawe, czy zostanie przyjęta tak entuzjastycznie przez krajan (artysta pochodzi z Wielunia), jak przez Felliniego, który napisał o nim: „Talent niemalże niewiarygodny, zdolniejszy i bardziej nieskończony niż ten, który tworzy, wyraża i prowadzi nasze najbogatsze marzenia”.

Barbara Kita - UŚI

6. *Komiks w awangardzie: Produkt* (16.01.-8.02.2004), *Mandragora* (14.02.-7.03.2004), *Kultura Gniewu* (12.03.- 31.03.2004), Galeria Awangarda, ul. Wita Stwosza 32, 50-149 Wrocław. Wernisaż 14.02.2004. Kurator: Beata Belzak.

Wystawa *komiks w awangardzie* jest próbą stworzenia aktualnego obrazu polskiej sceny komiksowej poprzez prezentacje komiksów skupionych wokół magazynu Produkt oraz wydawnictw Mandragory i Kultury Gniewu. Prezentowani twórcy charakteryzują się tym, że zawierają w swoich komiksach obserwacje dotyczące otaczającej ich rzeczywistości i ich pokolenia, które jakością i trafnością wysuwanych wniosków dystansują większość socjologicznych dysertacji usiłujących się zmierzyć z tym tematem. Tak jak w przypadku komiksów Michała „Bizona” Lasoty czy Michała „Śledzia” Śledzińskiego. Inni komiksiarze np. Dennis Wojda i Krzysztof Gawronkiewicz generują wizje surrealistycznych światów, zachwycające i niepokojące zarazem.

Do wystaw zostały dołączone również projekty niepowiązane z tymi oficynami jak komiks *Rewolucje* Mateusza Skutnika, lub wręcz wywodzące się z innych dziedzin, jak np. komiks *Gang Gangrena czyli Jazzy w Wolnych Chwilach* Michała Arkuścińskiego, pomyślany i wydany jako wkładka do nowego albumu MC i producenta hip hopowego O.S.T.Rego oraz blogi komiksowe *pvek* i *Endo* – czyli komiksowe połączenie tekstu i obrazu wsparte nowoczesnymi technologiami, których wykorzystanie umożliwia Internet.

Same sposoby ekspozycji podczas wystaw tam, gdzie było to możliwe mają charakter projektów multimedialnych, ma to na celu stworzenie środowiska w którym komiks zafunkcjonuje w przestrzeni galeryjnej, i są pomyślane w taki sposób by podkre-

ślić i wyodrębnić te elementy prac, które stanowią o ich oryginalności. Dlatego do *Osiedla Swoboda* powstało graffiti; *Jeż Jerzy* pojawia się w kooperacji z muzyką Łony - rapera z Gdańska, *Endo* i *pvck* - blogi komiksowe prezentują się na komputerach, miasteczko *Mikropolis* jako instalacja, zaś *Wilq* jako projekcja gifów z elementami animacji.

Beata Beżak

OMÓWIENIA, DYSKUSJE, POLEMIKI, LISTY

Cyfrowe wyzwania

Kilka lat temu pisząc o książce *Piękno w sieci. Estetyka a nowe media* pod redakcją Krystyny Wilkoszewskiej („Sztuka i filozofia” nr 18, 2000) wyraziłem nadzieję, że ten ważny i niezwykle potrzebny w polskim piśmiennictwie estetycznym rekonesans badawczy zaowocuje w przyszłości nowymi inicjatywami badawczymi i w efekcie kolejnymi publikacjami. Okazuje się, że były to, niestety, nadzieje na wyrost. Tym bardziej musi to dziwić, bowiem jeśli dziś pytamy o „kondycję estetyczną”, to chyba dla nikogo nie ulega wątpliwości, że obecnie jednym z najważniejszych wyzwań, jakie stają przed estetykami są problemy implikowane rewolucją technologiczną, która jest rezultatem awansu „ideologii cyfrowości”.

Szeroko rozumianej estetyce cyfrowej (digitalnej, medialnej, technoestetyce – nie miejsce tu na spory terminologiczne) ciągle poświęca się, przynajmniej u nas, zbyt mało uwagi. Poza wspomnianą na wstępie pracą zbiorową (a upłynęło od jej wydania już pięć lat) i poza rozproszonymi artykułami nie ukazała się właściwie żadna publikacja, która systematycznie podjęłaby taką tematykę. Na świecie jest to obszar aktywnej działalności wielu badaczy, którzy uczynili z niego podstawową dziedzinę własnych badań i opisu, ale też przedmiot zainteresowania wybitnych estetyków dostrzegających wagę problemu, chociaż na co dzień, by tak rzec, nie koncentrujących swojej uwagi na nowych mediach, a precyzyjniej rzecz ujmując – sztuce nowych mediów. Wolfgang Welsch to pierwszy z brzegu, nie byle jaki dodajmy, przykład. Zastanawiająca jest ta „powściągliwość” czy też marginalizowanie zjawisk, które przecież dawno już przestały być domeną wąskiej grupy wtajemniczonych entuzjastów i zdecydowanie wysuwają się na czoło współczesnych praktyk artystycznych; dla artystów elektroniczne, cyfrowe instrumentarium jest dziś jednym z podstawowych narzędzi kreacji, co nie znajduje, jak się wydaje, dostatecznej uwagi w refleksji estetyków i filozofów sztuki. Zapewne jedną z przyczyn jest „wrodzona” niejako nieufność humanistów wobec tego wszystkiego, co trąci techniczno-technologicznym kontekstem, chociaż z drugiej strony świadczyć to także może o niedostatecznym przyswojeniu sobie „lekcji” Heideggera i jego poglądów na temat roli techniki w czasie światooobrazu.

A przecież nigdy dotąd nie było tak komfortowej sytuacji, jeśli chodzi o możliwość generowania dyskusji i tworzenia przestrzeni, w której mogliby spotykać się zainteresowani tą problematyką estetycy, filozofowie, znawcy mediów, krytycy sztuki. I nie trzeba nawet specjalnie poszukiwać jakichś wielce nowatorskich rozwiązań, wystarczy skorzystać z doświadczeń tych, którzy już dawno zrozumieli, że dzisiaj forum dla wymiany myśli powinna stać się cyberprzestrzeń, zwłaszcza jeśli dyskusja ma dotyczyć w głównej mierze sztuki i zjawisk artystycznych, które z immaterialności, wirtualności, interaktywności, nowych interfejsów – uczyniły swą podstawową domenę. Aby uświadomić sobie jak takie forum mogłoby wyglądać warto przyjrzeć się kilku sieciowym projektom będącym miejscem spotkania (w wirtualnej przestrzeni, ale jak najbardziej realnych ludzi), miejscem, gdzie rodzą się pomysły, idee, koncepcje próbujące sprostać wyzwaniom nowej, elektronicznej rzeczywistości. Rhizome (www.rhizome.com), nettime (www.nettime.org), CTheory (www.ctheory.net), Médiologie (www.mediologie.fr/CP/Mediologie/index/htm) – to tylko kilka przykładów sieciowych site’ów, gdzie prowadzi się ożywione dyskusje dotyczące także zagadnień cyfrowej estetyki, choć są one generalnie poświęcone cyberkulturze, której integralnym składnikiem jest (bądź powinna być) przecież refleksja estetyczno-filozoficzna.

Niestety nie tylko brakuje estetycznie zorientowanej refleksji dotyczącej sztuki nowych mediów, ale także nie są wykorzystywane potencjalne możliwości, jakie nowe media oferują, chociażby w zakresie radykalnie nowych sposobów i stylów wypowiedzi. Chodzi oczywiście przede wszystkim o coś, co można by określić mianem stylistyki hipereseju. Poetyka fragmentu, linkowania, nieskończonej iteracji, aktywnego współdziałania czytelnika w tworzeniu (hiper)tekstu, bądź też rozbudowanej struktury hipermedialnej wykorzystującej nie tylko tekst, ale i fotografie, infografiki, dźwięk, muzykę, animacje komputerowe, wideo – to ciągle jeszcze brzmi jak opowieść z odległej przyszłości. Takie sposoby wykorzystania elektronicznej, ekranowej piśmienności mogłyby w znakomity sposób przyczynić się do fundowania swego rodzaju nowego dyskursu estetycznego odpowiadającego wyzwaniom sztuki w dobie rewolucji digitalnej. Aby przekonać się, jak może to być atrakcyjna i interesująca, z punktu widzenia poznawczego, perspektywa, wystarczy zapoznać się z projektem Seana Cubitta *Digital Aesthetics* (www.ucl.ac.uk/slade/digita/index.html). W roku 1998 Cubitt opublikował książkę pod takim samym tytułem, zaraz zaś potem w sieci pojawił się swoisty apendyks do tego wydawnictwa w postaci fragmentów tekstu, które z różnych powodów nie znalazły się w książkowym wydaniu, linków do stron o podobnej tematyce, ilustracji, miniesejów. Niezwykle ciekawa jest sekcja hipermedialna zatytułowana *Notes Towards a Supreme Multimedia*, po której – wychodząc od pięciu kluczowych aforyzmów dotyczących nowej sytuacji estetycznej determinowanej cyfrowym przełomem – można nawigować tworząc własny, niepowtarzalny politekst.

Czy doczekamy się kiedyś takich autorskich projektów sygnowanych przez polskich badaczy? A może powstanie sieciowe forum dyskusyjne, gromadzące estetyków, filozofów, teoretyków sztuki, mediów, a przy okazji gromadzące również publikacje (w postaci elektronicznej), które mogłyby być zalążkiem wielkiej, internetowej biblioteki dostępnej dla wszystkich zainteresowanych. Oto prawdziwe wyzwanie dla nas wszystkich...

Piotr Zawojski - UŚI

Biuletyn Polskiego Towarzystwa Estetycznego

Redakcja: Michał Ostrowicki, Lilianna Bieszczad

Członkowie korespondenci: Monika Bokiniec (Gdańsk), Małgorzata Cymorek (Katowice), Dorota Frąckiewicz (Wrocław), Anna Kaczor (Lublin), Wioletta Kazimierska-Jerzyk (Łódź), Tomasz Misiak (Poznań), Piotr Schollenberger (Warszawa)

Projekt logo PTE: Krzysztof Lenartowicz

ul. Grodzka 52, 31-044 Kraków, tel.: 0 693 648 483

Redakcja zastrzega sobie prawo skrótów i korekty językowej tekstów

Druk: Drukarnia DEKA, Kraków, tel./fax (12) 290 29 40